

Saga fags og fræða Iðjubjálfun á Íslandi 1945–1997

Á síðastliðnu ári (2021) voru 45 ár liðin frá því að Iðjubjálfafélag Íslands (ÍÍ/ÍBÍ) var stofnað, en starfsemi iðjubjálfa hérlendis hófst nokkru fyrr. Þessi grein er sú fyrri af tveimur þar sem leitast er við að gefa lesendum innsýn í sögu og þróun iðjubjálfunar á Íslandi sem fags og fræðigreinar. Til þess að ná þessu markmiði höfum við rýnt í gögn af ýmsu tagi. Þar ber hæst skriflegar heimildir, bæði formlegar og óformlegar, en auk þess myndir og minningar sem varðveist hafa í munnlegri geymd.

Þjónustu sem tengist iðjubjálfun í okkar huga er fyrst getið hér á landi árið 1936 er Helgi Tómasson geðlæknir ritaði grein í Læknablaðið um svokallaðar vinnulækningar, en þær höfðu þann tilgang að þjálfa líkamlega og sálræna starfsemi þeirra sem áttu við geðræna erfiðleika að stríða. Sú nafngift náði aldrei verulegri fótfestu þó að starfsemin héldi velli og breiddist út meðal fólks með ólíkan heilsufarsvanda. Nokkrum árum síðar benti Óskar Bender (1940) á að það væri þjóðfélagsleg skylda hvers samfélags að gefa öllu fólki tækifæri til að viðhalda líkamlegum og andlegum kröftum og vera virkir þjóðfélagsþegnar.

Íslenskir iðjubjálfar hasla sér völl

Fyrsti sérmenntaði iðjubjálfinn, Jóna Kristófersdóttir, hóf störf á Kleppsspítala fyrir hartnær 80 árum, eða árið 1945. Hennar þjónusta gekk fyrstu árin undir heitinu „sjúkrakennsla“. Tveimur áratugum síðar kom iðjubjálfinn Kristín Tómasdóttir til starfa á Akureyri. Í millitíðinni og á næstu árum þar á eftir voru nokkrir erlendir iðjubjálfar starfandi hér á landi í afmarkaðan tíma (Guðrún Pálmadóttir og Lilja Ingvarsson, 2011; Þuríður J. Árnadóttir, 1976).

Snemma á áttunda áratug síðustu aldar byrjuðu Íslendingar að sækja að einhverju ráði nám í iðjubjálfun á erlendri grund. Flestir freistuðu gæfunnar á Norðurlöndunum, þar sem sumir iðjubjálfafrólegar höfðu skuldbundið sig til að taka inn Íslendinga

annað hvert ár meðan ekki væri gefinn kostur á slíku námi á Íslandi. Fjölgunin var hæg en fyrstu árin komu að meðaltali þrír iðjubjálfar á ári til Íslands (sjá töflur 1 og 2). Nokkrir höfðu auk þess í lengst erlendis að námi loknu. Haustið 1997 var 71 iðjubjálfi starfandi af þeim 84 sem þá voru á landinu (Guðrún Pálmadóttir, 1997).

Starfsvettvangurinn var frekar einsleitur til að byrja með þar sem meginhluti iðjubjálfa starfaði á almennum sjúkrahúsum og endurhæfingarstofnunum á höfuðborgarsvæðinu (sjá töflu 1). Á sama tíma var starfsvettvangur nágrannabjóða okkar, t.d. í Danmörku, í meira mæli utan stofnana þar sem um helmingur iðjubjálfa starfaði (Guðrún Pálmadóttir og Snæfríður Þóra Egilson, 1996a). Skjólstæðingahópurinn var einnig frekar einsleitur fyrstu árin, eða að stærstum hluta fullorðið fólk með skerðingu af líkamlegum eða geðrænum toga. Fljótlega bættust þó aldraðir í hópinn og síðar einnig börn (sjá töflu 2), en iðjubjálfun barna var á þessum tíma meginviðfangsefni bandarískra iðjubjálfa.

Með auknum fjölda iðjubjálfa hér á landi urðu til áhugahópar innan fagsins sem unnu markvisst að því að þjónusta iðjubjálfa yrði aðgengileg utan heilbrigðisstofnana, s.s. inni á heimilum fólks, á leikskólum og heilsugæslustöðvum. Þessir hópar undirbyggju jarðveginn og lögðu þar með grunninn að tilfærslu ýmiss konar þjónustu frá ríki til sveitarfélaga. Þannig fengu iðjubjálfar m.a. stöður hjá tilraunasveitarfélögum eins og Akureyrarbæ (Kristín Sigursveinsdóttir, 1996; Þórhildur Sveinsdóttir, 1993) og á Höfn í Hornafirði (Maren Ósk Sveinbjörnsdóttir, 1994). Nokkrir hófu einnig störf á leikskólum (Kristjana Ólafsdóttir, 1997), en þar störfuðu iðjubjálfar stundum undir öðru starfsheiti til að byrja með en fengu síðan stöðu iðjubjálfa þegar á leið (Elsa S. Þorvaldsdóttir, 1996). Það varð fljótlega ljóst að með þessari útvíkkun á hlutverki og þjónustusviði iðjubjálfa þurfti fleiri hendur og að iðjubjálfum myndi ekki fjölga nægilega hratt fyrr en unnt yrði að nema fagið hér á landi.

TAFLA 1.

Fjöldi iðjubjálfa eftir starfsvettvangi á árunum 1975–1997.

VETTvangur	1975	1980	1985	1990	1995	1997
Almenn sjúkrahús – innlagðir	4	4	11	22	21	24
Endurhæfingarstöðvar – innlagðir og göngudeild	4	9	18	27	28	30
Skólar og vinnustaðir fatlaðra			2	4	2	1
Svæðisstjórnir og sveitarfélög			1	1	4	8
Hjálpartækjamiðstöðvar og fyrirtæki			1	2	5	5
Annað		2	1	1	3	3
Samtals starfandi	8	15	34	57	63	71

Heimild: Guðrún Pálmadóttir, (1997)

Faglegar áherslur og hugmyndafræðilegur grunnur

Á upphafsárum iðjubjálfunar hér á landi voru nokkuð skýr skil á milli þjónustu við fólk sem glímdi við geðrænar áskoranir og fólk með einkenni af líkamlegum toga. Nám á Norðurlöndunum var líka alla jafna tvískipt í takt við þetta og byggði fyrst og fremst á læknisfræðilega líkaninu. Náminu var auk þess víðast hvar skipt upp í bóklegt nám (líffærafræði, lífeðlisfræði, sjúkdómafræði og iðjubjálfunarfræði) og verklegt athafnanám (handverk og verkstæðisvinnu). Auk þessa var vettvangsnám á heilbrigðisstofnunum undir handleiðslu reyndra iðjubjálfa. Íhlutun iðjubjálfa snerist annars vegar um að kenna og þjálfa fólk í að nota breyttar aðferðir og hjálpartæki við athafnir daglegs lífs og hins vegar um að styrkja undirliggjandi líkamlega og sálræna starfsemi með iðkun ýmissa athafna, sér í lagi handverks. Þá var skjólstæðingum einnig leiðbeint um fyrirbyggjandi aðferðir og breytingar á efnislegu og félagslegu umhverfi til að koma í veg fyrir eða draga úr einkennum sem fylgdu ákveðnum skerðingum. Þessar áherslur eru áberandi í umfjöllun um fagið á fyrstu árum þess hér á landi (Þuríður J. Árnadóttir, 1976).

Er líða tók á áttunda áratuginn jókst áherslan á félagslegt sjónarhorn og umhverfi víðast hvar í hinum vestræna heimi. Í kjölfarið varð einnig eins konar afturhvarf til iðju er iðjumiðuð þjónustulíkon litu dagsins ljós (Canadian Association of Occupational Therapists, 1997; Fidler og Fidler, 1978; Kielhofner, 1985). Nokkru síðar voru iðjuvísindi (e. occupational science) viðurkennd sem sjálfstætt rannsóknar- og fræðasvið við háskólann í Suður-Kaliforníu (Clark o.fl., 1991). Iðjuvísindi snúast um manneskjuna sem iðjuveru og þá áhrifaþætti sem þar koma við sögu.

TAFLA 2.

Fjöldi iðjubjálfa eftir aldurshópum skjólstæðinga á árunum 1975–1997.

SKJÓLSTÆÐINGAHÓPUR	1975	1980	1985	1990	1995	1997
Börn	1		4	10	10	12
Fullorðnir með skerðingu af líkamlegum toga	5	9	16	24	30	30
Fullorðnir með skerðingu af geðrænum toga	2	5	7	12	11	10
Aldraðir		1	5	7	7	10
Blandaður aldur			2	4	5	9
Samtals starfandi	8	15	34	57	63	71

Heimild: Guðrún Pálmadóttir, (1997)

Iðjubjálfafélag Íslands

Undirbúningur að stofnun félags hófst í febrúar 1975. Þá voru átta iðjubjálfar starfandi á landinu en lágmarksfjöldi stofnfélaga var 10 manns samkvæmt íslenskum lögum. Það mark náðist ári síðar og Iðjubjálfafélag Íslands (þá skammstafað ÍÍ) var formlega stofnað þann 4. mars 1976 og fyrstu lög þess samþykkt (Iðjubjálfafélag Íslands, 1976). Af þessum 10 félögum (sjá töflu 3) voru sjö með varanlega búsetu hér á landi. Félagið varð strax aðili að Heimssambandi iðjubjálfa (World Federation of Occupational Therapy, e.d.).

Verkefni í hinu nýja félagi voru mýmörg og allir félagsmenn sátu í fleiri en einni nefnd. Eitt af fyrstu verkefnum félagsins var verndun starfsheitisins iðjubjálfi, en það markmið náðist ári síðar er fyrstu lögin um iðjubjálfun birtust opinberlega (lög um iðjubjálfun nr. 75/1977). Þá var kynning á iðjubjálfun og ýmis önnur fagleg hagsmunamál, s.s. íslensk menntun, einnig strax ofarlega á baugi.

Þó félagið væri fámennt í byrjun var starfsemi þess samt einstaklega blómleg enda að mörgu að hyggja. Útgáfa félagsmiðils hófst strax eftir stofnun félagsins, fyrstu fimm árin í formi fréttabréfa og fréttablaða sem síðar urðu að tímaritinu Bláð-Ið árið 1980. Ákveðin atriði fengu strax fastan sess í þessum miðlum, s.s. félaga- og vinnustaðalistar og listi yfir íslenska nemendur erlendis og stöðu þeirra í námi. Þá var einnig nokkuð nákvæm útlistun á störfum iðjubjálfa hér á landi og vel haldið utan um lausar stöður. Á níunda áratugnum urðu fagleg málefni meira áberandi og um tíma voru gefin út þemahefti þar sem ákveðin svið voru tekin fyrir. Sem dæmi má

TAFLA 3.

Stofnendur Iðjubjálfafélags Íslands.

NAFN	NÁMSLAND/BORG	HÓFU STÖRF Á ÍSLANDI
Jóna Kristófersdóttir	Danmörk, Kaupmannahöfn	1945
Kristín Tómasdóttir	Danmörk, Kaupmannahöfn	1963
Hope Knútsson	Bandaríkin, New York	1974
Sigríður Loftsdóttir	Danmörk, Holstebro	1974
Anne Grethe Hansen	Danmörk, Árósar	1974
Guðrún Pálmadóttir	Danmörk, Árósar	1974
Hildegard Demleitner	Þýskaland	1974
Margaret Demleitner	Þýskaland	1974
Ingibjörg Ásgeirsdóttir	Danmörk, Kaupmannahöfn	1975
Emelita O. Nocon	Filippseyjar	1975

Heimild: Guðrún Pálmadóttir og Lilja Ingvarsson (2011)

TAFLA 4.

Nefndir á vegum IÞÍ stofnaðar á árunum 1976–1985.

NEFNDIR	ÁRTAL
Stjórn	1976
Kynningarnefnd	1976
Hjálpartækja- og vörunefnd	1976
Launanefnd/kjaranefnd	1977
Trygginganefnd	1978
Nefnd um leiðarvísi um liðvernd	1978
Nefnd um leiðarvísi um starfstellingar og vinnutækni	1978
Nefnd um próf á vitrænni færni	1978
Bókasafnsnefnd	1978
Nefnd um iðjubjálfun í heimahúsum	1979
Skólanefnd	1981
Ritnefnd	1982
Fræðslunefnd	1985
Úrklippunefnd fyrir 10 ára afmæli IÞÍ	1986

nefna hefti um öldrun, um helftarlömun og um gigt. Tímaritið fékk svo nýjan titil árið 1993 þegar „Iðjubjálfinn“ kom út í fyrsta sinn.

Íslenskum iðjubjálfum fjölgaði hægt og ör umskipti félagsfólks erlendis frá gerði starfsemi félagsins að sumu leyti erfiðari en ella. Í mars 1978 voru 15 iðjubjálfar búsettir á Íslandi, en aðeins 11 þeirra voru í starfi. Tveir íslenskir iðjubjálfar voru þá búsettir erlendis og íslenskir nemar voru 10 talsins, níu á Norðurlöndunum og einn í Englandi. Samkvæmt aðalfundargerð 1979 voru haldnir sjö félagsfundir, sex fræðslufundir og ellefu stjórnarfundir auk ótal nefndarfunda það ár (sjá töflu 4 um nefndir). Efling samstöðu og félagsanda var ekki heldur látin sitja á hakanum og áhersla lögð á að hrista fólk saman og hlúa að fagfólki erlendis frá. Því voru einnig ýmsir félagslegir atburðir á dagskrá, s.s. árhátíðir að ógleymdri fjölskylduútilegu sumarið 1979 (Margrét Sigurðardóttir, 1979). Þessi sterka samstaða varð einkenni stéttarinnar og hún skipti sköpum þegar á reyndi við að efla faglega stöðu hennar.

Fagsjálfr og fagleg ímynd

Allt frá upphafi iðjubjálfunar á Íslandi var rík áhersla lögð á að styrkja fagmennsku stéttarinnar og faglega ímynd hennar út

á við og um leið að mæta þörf iðjubjálfa fyrir aukna þekkingu og skilning á sérstöðu iðjubjálfunar sem fags og fræðigreinar. Mikil áhersla var lögð á endur- og símenntun félaga sem deildu fúslega reynslu sinni, þekkingu og starfsaðferðum og eflðu þannig kunnáttu og færni hver annars. Þá sá félagið einnig um að kaupa inn nýjustu fræðibækur um fagið auk þess sem fylgst var grannt með námi erlendis og íslenskum nemendum þar.

Þegar líða tók á níunda tug aldarinnar fór að bera á óvissu innan fagsins er laut að fræðilegum bakgrunni og hlutverki iðjubjálfa. Þá vildi brenna við að iðjubjálfar ættu erfitt með að útskýra fyrir öðrum hvað iðjubjálfun stæði fyrir og hver væri hugmyndafræðilegur grunnur hennar. Til að bregðast við þessu bauð félagið upp á ýmis metnaðarfull námskeið þar sem fengið var þekkt fræðafólk erlendis frá. Sem dæmi má nefna námskeið um íhlutunarkenningar árið 1987, MOHO-námskeið og námskeið um gæðatryggingu 1993, námskeið um faglega rökleiðslu 1995, um iðjumiðaða nálgun 1997 og um AMPS 1998. Hope Knútsson, sem var formaður félagsins fyrstu tvo áratugin, fékk oft fræðimenn til að stoppa á Íslandi á leið sinni milli Ameríku og Evrópu og kynna það nýjasta í faginu fyrir íslenskum iðjubjálfum. Höfundar þessarar greinar gerðu einnig tilraun til að bregðast við þessum vanda með skrifum

í fagblað iðjubjálfa þar sem dregin var upp ítarleg mynd af viðfangsefnum og ferli iðjubjálfunar (Guðrún Pálmadóttir og Kristjana Fenger, 1990). Þetta mun hafa verið fyrsta fræðilega greinin um iðjubjálfun á íslensku.

Það að fagið hafði verið numið á ólíkum tungumálum torveldaði faglegar umræður iðjubjálfa og gerði þeim erfiðara fyrir við að lýsa starfseminni og þeim hugmyndum sem þar lágu að baki. Til að bregðast við þessu var stofnuð iðorðanefnd sem útbjó íslenskan hugtakalista með skýringum að fyrirmynd bandaríska iðjubjálfafélagsins (Iðjubjálfafélag Íslands, 1996). Íslenska útgáfan var mikið notuð í fyrstu en missti smám saman gildi sitt í takt við breytingar í faginu.

Kynning á iðjubjálfun

Allir félagar unnu mikið kynningarstarf innan sinna vinnustaða og víðar þegar því var við komið. Stofnuð var sérstök kynningarnefnd sem útbjó efni um menntun og störf iðjubjálfa til að nota við ýmis tækifæri, m.a. í námskynningum í framhaldsskólum. Einnig voru útbúnir bæklingar til kynningar fyrir almenning og þeim dreift víða.

Árið 1976 stóð kynningarnefnd fyrir viðamikilli könnun á þörf fyrir iðjubjálfun þar sem sendar voru fyrirspurnir til 59 heilbrigðisstofnana víðs vegar um landið. Spurt var um hvort áformað væri að ráða iðjubjálfa, væri hann ekki nú þegar á staðnum. Aðeins 22 svör bárust sem alla jafna voru frekar jákvæð, en sex staðir höfðu þá þegar iðjubjálfa sem hluta af sínu starfslíði. Um sama leyti voru send bréf til ráðuneyta heilbrigðismála, menntamála og fjármála til að kynna iðjubjálfunarfagið og hlutverk þess í íslensku samfélagi. Þessi sama nefnd birti síðan í nafni félagsins grein með myndum í Lesbók Morgunblaðsins (Iðjubjálfun er fjölbreytt og skemmtilegt starf, 1978). Árið 1981 var fengin til landsins farandsýning sem sænskir iðjubjálfanemar höfðu útbúið og henni snúið yfir á íslensku. Sýningin var sett upp í kringlu Landspítalans og einnig í þáverandi fokheldri nýbyggingu sjúkrahússins á Akureyri. Hún var opnuð formlega með ræðuhöldum og umfjöllun fjölmiðla, bæði í dagblöðum og útvarpi og vakti nokkra athygli (Farandsýning iðjubjálfanema stendur yfir í anddyri Land-

spítalans, 1981; LKM, 1981; Svkr, 1981). Ýmislegt kynningarefni frá þessum tíma er enn þá varðveitt hjá félaginu.

Faglegir hagsmunir og viðurkenning

Að fá iðjubjálfun viðurkennda sem sjálfstæða fræðigrein í íslensku samfélagi var mikilvægt en kostaði töluverða fyrirhöfn þar sem yfirstíga þurfti ýmsar kerfislægar hindranir. Iðjubjálfanámið á Norðurlöndum var á þessum árum í sérskólum sem alla jafna töldust vera á háskólastigi, en nemendur útskrifuðust ekki með BS- eða BA-gráðu og því höfðu flestir íslensku iðjubjálfarnir ekki aðgang að Bandalagi háskólanna (BHM). Fyrstu árin voru iðjubjálfar sem störfuðu hjá ríki og borg ýmist félagar í Starfsmannafélagi ríkisstarfsmanna (SFR) eða Starfsmannafélagi Reykjavíkurborgar (SR) en bæði félögin áttu aðild að Bandalagi starfsmanna ríkis og bæja (BSRB). Sjúkraþjálfarar og félagsráðgjafar áttu aðild að sömu kjarafélögum, en þeirra nám var jafnlangt og á sama námsstigi og iðjubjálfunarnámið. Eftir allnokkra baráttu tókst iðjubjálfum að fá nám sitt metið sem jafngilt BA- eða BS-gráðu og þar með fékk Iðjubjálfafélag Íslands aðild að BHM árið 1984 (Friðrik G. Olgeirsson, 2008). Iðjubjálfarnir þurftu samt alla jafna að bæta við sig námskeiðum í rannsóknaraðferðum til að fá aðgang að framhaldsnámi á meistarastigi.

Faglegir hagsmunir tengdust líka samningum við Tryggingastofnun ríkisins (TR), en það var talið mikilvægt skref í að litið væri á iðjubjálfun sem sjálfstæða fræðigrein. Samningaviðræður milli ÍBÍ og TR höfðu varað lengi þegar það kom í ljós að fulltrúar TR vildu eingöngu semja við þjónustustofnanir sem ekki voru í eigu hins opinbera eins og t.d. Æfingastöðina (Styrktarfélag lamaðra og fatlaðra). Á þessum tíma þurftu iðjubjálfarnir þar reyndar að skila reikningum fyrir þjónustu sína í nafni sjúkraþjálfunar sem þeir voru að sjálfsögðu afar ósáttir við. Síðar samdi TR við ýmsar starfstöðvar um þjónustu iðjubjálfa.

Baráttan fyrir íslensku námi

Eins og áður hefur komið fram var íslenskt nám í iðjubjálfun fyrsta markmið ÍBÍ frá upphafi þó ekki hafi verið grundvöllur fyrir að hefja þann undirbúning fyrr en stéttin væri orðin nægilega fjölmenn og menntunarstig hennar hærra. Náms í iðju-

Þjálfun er fyrst getið í opinberu skjali árið 1973 þegar skipuð var nefnd af Menntamálaráðuneytinu til að athuga möguleika á að stofna til náms í sjúkraþjálfun og iðjuþjálfun hér á landi. Nefndin skilaði greinargerð tveimur árum síðar þar sem settar voru fram tillögur um uppbyggingu náms í sjúkraþjálfun, en talið var að iðjuþjálfun ætti lengra í land sökum fámennis í stéttinni. Þá voru átta iðjuþjálfar starfandi á landinu og aðeins fimm þeirra höfðu varanlega búsetu. Nefndin taldi hins vegar að eftir 10 ár yrði þörf fyrir á bilinu 80 til 90 iðjuþjálfra hér á landi (Þórður Einarsson o.fl., 1975).

Árið 1981 var haldin hér norræn ráðstefna um skólamál á Hótel Loftleiðum þar sem fulltrúar frá menntastofnunum iðjuþjálfra á öllum Norðurlöndunum tóku þátt auk fulltrúa frá ÍPÍ. Fulltrúar norrænu skólanna buðu fram alla þá aðstoð sem þau gætu mögulega veitt við að koma á fót íslensku námi í iðjuþjálfun og voru afar hvetjandi. Um svipað leyti barst félaginu óformleg fyrirspurn frá Hauki Þórðarsyni, endurhæfingarlækni, um hvenær félagið hygðist taka upp þráðinn um nám. Þetta tvennt ýtti m.a. undir að fyrsta skólanefndin var sett á laggrinnar í september 1981, en hana skipuðu Guðrún Árnadóttir, Ingibjörg Ásgeirsdóttir og Rannveig Baldursdóttir. Stofnun náms var ekki talin tímabær, en lagt til að félagið beitti sér fyrir aðgengi Íslendinga að námi erlendis og ynni samtímis að undirbúningi jarðvegsins hér heima. Þetta sama ár var því ritað bréf til menntamálaráðherra og farið fram á aðstoð hans við að koma fleiri Íslendingum að í námi erlendis og þar með var hafin hin formlega barátta fyrir íslensku námi í iðjuþjálfun. Ekkert svar barst frá ráðherra (Kristjana Fenger, 1989).

Nefndin aflaði einnig ýmissa gagna um nám í öðrum löndum og um nám við HÍ til að athuga samnýtingarmöguleika við námsleiðir þar. Árið 1983 var haldinn fundur með Maríu Þorsteinsdóttur, námsbrautarstjóra í sjúkraþjálfun um tilurð og starfsemi þeirrar brautar. Óskað var eftir fleiri höndum í skólanefnd og því bættust Kristjana Fenger og Sigríður Jónsdóttir við og þar með var nefndin orðin fimm manna. Staðan var kynnt félagsmönnum árið 1984 sem lýstu yfir eindregnum stuðningi við málið og lofuðu að leggja hönd á plóg þegar kæmi að stundakennslu og öðrum verkefnum er tengdust náminu.

Þetta sama ár lauk fyrsti íslenski iðjuþjálfinn, Guðrún Pálmadóttir, meistaraprófi, en þangað til hafði Hope Knútsson verið sú eina með það menntunarstig. Verkefni Guðrúnar fjallaði um líf fjölskyldna þar sem annað foreldranna var með líkamlega skerðingu (Guðrún Pálmadóttir, 1984; Guðrún Pálmadóttir og Busch-Rossnagel, 1988). Guðrún Árnadóttir lauk svo meistaránámi þremur árum síðar þar sem hún skoðaði fylgni milli niðurstaðna úr tæknilegum matsaðferðum og tilgátu iðjuþjálfra er byggði á athafnagreiningu (Guðrún Árnadóttir, 1987).

Árið 1985 kannaði skólanefnd reynslu þeirra 17 nemenda er höfðu verið í vettvangsnámi á Íslandi. Spurt var um gæði vettvangsnámsins hér heima og samanburð þess við vettvangsnám erlendis. Þetta sama ár var bréf sent til Menntamálaráðuneytis þar sem óskað var eftir greiðslu fyrir leiðsögn í vettvangsnámi, en það var talið brýnast í skólamálum á þessum tíma. Ekkert svar barst og beiðnin því ítrekuð ári síðar en án árangurs. Þar sem ekkert hafði þokast í áttina að íslensku námi hérlendis var ákveðið á aðalfundi félagsins þetta ár að leggja skólanefnd niður í bili (Kristjana Fenger, 1989).

Tveimur árum síðar (1987) var þráðurinn tekinn upp að nýju í kjölfar óformlegra samræðna við fulltrúa hjá Menntamálaráðuneytinu. Stjórn ÍPÍ fundaði um skólamál í janúar 1988 og sendi í kjölfarið bréf til menntamálaráðherra, Birgis Ísleifs Gunnarssonar, þar sem farið var fram á stofnun námsbrautar í iðjuþjálfun við HÍ. Þá var einnig sent bréf til Svavars Gestssonar alþingismanns þar sem samskipti við ráðuneytið voru rakin. Þetta varð til þess að menntamálaráðherra skipaði í júní þetta sama ár opinbera nefnd um nám í iðjuþjálfun. Nefndina leiddi Stefán Stefánsson deildarfulltrúi í Menntamálaráðuneytinu. Auk hans voru í nefndinni Ásgeir B. Ellertsson yfirlæknir tilnefndur af Heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytinu, Guðrún Kristinsdóttir félagsráðgjafi tilnefnd af HÍ, en varamaður hennar Guðrún Jónsdóttir kom strax í hennar stað. Frá ÍPÍ voru tveir fulltrúar, þær Hope Knútsson og Guðrún Pálmadóttir, en Kristjana Fenger leysti þá síðari fljótlega af. Fyrsti fundurinn var haldinn 1. desember 1988, en alls urðu fundirnir tíu, sá síðasti 28. maí 1989. Nefndarmenn skiptu með sér verkum, en þar sem mikil vinna hvíldi á fulltrúum ÍPÍ fengu þeir fleiri félaga til liðs við

sig. Nefndin skilaði heildaráliti sínu í skýrsluformi til menntamálaráðherra sem sendi það áfram til kennslumálanefndar HÍ. Kennslumálanefnd HÍ féllst á niðurstöðu nefndarinnar um að tímabært væri að hefja 120 eininga BS-nám í iðjubjálfun og að því væri best fyrir komið við Háskóla Íslands. Nefndin studdi einnig tillöguna um að samnýta kennslu með sjúkrabjálfun, en taldi ekki þörf á að stofna sérstaka skipulagseiningu um nám í iðjubjálfun eins og nefnd Menntamálaráðuneytisins hafði lagt til. Þetta álit kennslumálanefndar barst félaginu ekki fyrir en í júlí 1990 þrátt fyrir ítrekaðar tilraunir, en þá voru liðnir átta mánuðir frá því að skýrslan var kláruð. Skólanefnd brást skjótt við og ritaði bréf til háskólarektors þar sem færð voru rök fyrir því að námsbraut í iðjubjálfun yrði sérstök skipulagseining og að námið spannaði fjögur ár. Afrit af þessu bréfi var sent þeim aðilum sem komið höfðu að málinu. Einnig fundaði nefndin með námsbrautarstjóra í sjúkrabjálfun þar sem var verið að vinna að álitssgerð um tillögurnar. Í þeirri álitssgerð var lýst yfir stuðningi sjúkrabjálfunarbrautar við stofnun náms í iðjubjálfun og að iðjubjálfun yrði sérstök námsbraut í tengslum við læknadeild. Engin hreyfing var á málinu næsta árið og horfur almennt ekki góðar vegna niðurskurðar í bæði heilbrigðis- og menntamálum. Skólanefnd átti samt fundi með bæði háskólarektor og forseta læknadeildar HÍ á árinu.

Samstarf við Háskóla Íslands

Árið 1992 tók háskólarektor, Sveinbjörn Björnsson, málið upp á sína arma eftir að hafa fundað með skólanefnd IPÍ. Fyrir atbeina hans var komið á fót formlegri viðræðunefnd milli IPÍ og læknadeildar HÍ sem hafði það hlutverk að ýta málinu áfram. Í viðræðunefndinni sátu auk skólanefndarfulltrúa IPÍ (Guðrún Pálmadóttir og Hope Knútsson) fulltrúar frá læknisfræði (Gísli Einarsson), hjúkrunarfræði (Herdís Sveinsdóttir) og sjúkrabjálfun (María Þorsteinsdóttir). Niðurstaða nefndarinnar var sú að eðlilegast væri að stofna sjálfstæða námsbraut í iðjubjálfun við læknadeild HÍ að ári liðnu. Þetta sama ár, 1993, tilkynnti háskólarektor opinberlega að námsbraut í iðjubjálfun yrði komið á fót við HÍ í framtíðinni.

Árið 1994 lauk þriðji íslenski iðjubjálfinn, Snæfríður Þ. Egilsson, meistaraprófi en meistararannsókn hennar snerist um

frammistöðu íslenskra barna á MAP-þroskaprófinu (Miller Assessment for Preschoolers) (Snæfríður Þ. Egilsson, 1994). Snæfríður fór að vinna með skólanefndinni um haustið, en þar voru þá fyrir Guðrún Pálmadóttir, Hope Knútsson og Kristjana Fenger. Meginverkefni skólanefndar á þessum tíma var að vinna að greinargerð með þingsályktunartillögu um nám í iðjubjálfun (Hope Knútsson o.fl., 1994) sem var lögð fram á Alþingi þetta sama haust (Alþingistíðindi, 1994–95a). Auk þess tók nefndin þátt í að undirbúa dvöl dr. Gail Maquire frá Florida International University (FIU) við Háskóla Íslands, en hún hafði fengið Fulbrightstyrk til að vinna að undirbúningi væntanlegrar námsbrautar við HÍ. Af háskólans hálfu hélt Þórður Kristinnsson kennslumálastjóri utan um það mál og valdi sér til fulltingis sama hópinn og hafði áður verið í viðræðunefndinni, þ.e. námsbrautarstjórana í sjúkrabjálfun og hjúkrunarfræði og fulltrúa frá læknadeild. Guðrún og Snæfríður voru fulltrúar IPÍ í þessari nefnd. Nefndin hélt fjóra fundi þar sem rædd voru þau verkefni sem Gail hugðist vinna að meðan hún dvaldi hér.

Skólanefndin hélt einnig fundi með aðilum frá bæði Heilbrigðis- og tryggingaráðuneyti og Menntamálaráðuneyti um væntanlega námsbraut og nauðsyn þess að tryggja fjárhagslegan grundvöll hennar. Þá gengu konur í skólanefnd á fund allra fulltrúa í læknafræði við HÍ til að kanna afstöðu þeirra til málsins sem alla jafna reyndist jákvæð. Í kjölfarið tók dr. Jóhann Axelsson prófessor í lífeðlisfræði að sér að liðka fyrir málinu innan HÍ með því að ræða við ýmsa áhrifamenn þar. Ráðamenn við HÍ studdu málið og töldu það vel undirbúið, en höfðu áhyggjur af því að framgangur þess gæti orðið til að þess rýra fjárveitingar til annarra greina innan háskólans. Einnig voru kannaðir möguleikar á vettvangsnámi meðal starfandi iðjubjálfa, en aðilar við HÍ höfðu áhyggjur af þeim hluta námsins vegna fyrri reynslu.

Þann 25. febrúar 1995 var á Alþingi samþykkt fyrrnefnd þingsályktunartillaga um að fela Menntamálaráðuneytinu að hefja undirbúning náms í iðjubjálfun við HÍ (Alþingistíðindi, 1994–95b). Um vorið dvaldi svo dr. Gail Maquire við HÍ í þrjá mánuði, en meginverkefni hennar var að undirbúa kennslukrafta fyrir væntanlegt nám í iðjubjálfun. Hún skipulagði meistaránám

TAFLA 5.**Meistaraneimarnir sjö og rannsóknarverkefni þeirra.**

NÖFN NEMENDA	GREINAR/RANNSÓKNARVERKEFNI
Elín Ebba Ásmundsdóttir	Elín Ebba Ásmundsdóttir. (2000). Viðhorf íslenskra iðjuþjálfna til fagmála. <i>Iðjuþjálfinn</i> , 22(1), 20–27. Elín Ebba Ásmundsdóttir. (1999). Lýðeinkenni íslenskra iðjuþjálfna og viðhorf þeirra til menntamála. <i>Iðjuþjálfinn</i> , 21(1), 7–13. Elín Ebba Ásmundsdóttir. (1998). <i>Icelandic occupational therapists' attitudes toward educational and professional issues</i> [meistaraverkefni FIU]. https://digitalcommons.fiu.edu/etd/index.39.html#year_1998
Gunnhildur Gísladóttir	Gunnhildur Gísladóttir. (2002). Iðjuþjálfun á Íslandi – Viðhorf, þekking og samvinna. <i>Iðjuþjálfinn</i> , 24(1), 6–13. Gunnhildur Gísladóttir. (1998). <i>Occupational therapy in Iceland, attitude, knowledge, and cooperation</i> [meistaraverkefni FIU]. https://digitalcommons.fiu.edu/etd/index.40.html
Ingibjörg Ásgeirsdóttir	Ingibjörg Ásgeirsdóttir. (2001). Viðhorf aldraðra á Stór-Reykjavíkursvæðinu til sjálfræðis og forræðis í tengslum við umönnun aldraðra. <i>Iðjuþjálfinn</i> , 23(1), 22–31. Ingibjörg Svava Ásgeirsdóttir. (1998). <i>Beliefs of Icelandic elderly living in the great Reykjavik area toward autonomy and paternalism in caregiving of the elderly</i> [meistaraverkefni FIU]. https://digitalcommons.fiu.edu/etd/index.39.html#year_1998
Kristjana Fenger	Kristjana Fenger. (2001). Hlutverk Íslendinga, gildi þeirra og hversu oft þeir gegna þeim. <i>Iðjuþjálfinn</i> , 23(1), 12–20. Kristjana Fenger. (1998). <i>Frequency and value of role performance in the Icelandic population</i> [meistaraverkefni FIU].
Margrét Sigurðardóttir	Margrét Sigurðardóttir. (2000). Viðhorf iðjuþjálfna á Íslandi til sjálfræðis og forræðis í tengslum við umönnun aldraðra. <i>Iðjuþjálfinn</i> 22(2), 7–14. Margrét Sigurðardóttir. (1998). <i>The attitudes and beliefs of occupational therapists living in Iceland regarding autonomy and paternalism in care of the elderly</i> [meistaraverkefni FIU].
Sigrún Garðarsdóttir	Sigrún Garðarsdóttir og Susan Kaplan. (2002). Validity of the Arnadóttir OT-ADL Neurobehavioral Evaluation (A-ONE): Performance in activities of daily living and neurobehavioral impairments of persons with left and right hemisphere damage. <i>The American Journal of Occupational Therapy</i> , 56(5), 499–508. Sigrún Garðarsdóttir. (2000). Tengsl milli færni við athafnir daglegs lífs (ADL) og taugaatferlis hjá sjúklingum sem fengið hafa heilablóðfall. <i>Iðjuþjálfinn</i> , 22(1), 10–19. 3 Sigrún Garðarsdóttir. (1998). <i>Relationship between activities of daily living and neurobehavioral impairments in stroke patients</i> [meistaraverkefni FIU].
Valerie Harris	Valery Jacqueline Harris. (1998). <i>Attitudes of adult child caregivers from the greater Reykjavik area of Iceland toward autonomy and paternalism in relation to care of the elderly</i> [meistaraverkefni FIU].

fyrir sjö íslenska iðjuþjálfna sem byggði á samstarfssamningi sem hún kom á milli HÍ og FIU. Námið var gamaldags fjarnám þar sem upptökur af kennslustundum í FIU voru sendar með bréfaþósti til Íslands og verkefni nemenda send til baka á sama hátt (Elín Ebba Ásmundsdóttir, 1996a, 1996b). Námið hófst með kennslulotu Gail á Íslandi og síðar voru tvær tveggja mánaða kennslulotur í Flórída árin 1996 og 1998. Nemendur

tóku auk þessa tvö tölfræðinámskeið við HÍ. Í síðari dvöl sinni í Flórída luku nemendur við úrvinnslu rannsóknargagna og skrif meistaraverkefna sinna og vörðu þau. Verkefni sneru að fjölbreytilegum sviðum innan fagsins til hagsbóta fyrir væntanlega kennslukrafta í iðjuþjálfunarnámi á Íslandi (Elín Ebba Ásmundsdóttir, 1998) (sjá töflu 5).

Meðan á Íslandsdövl dr. Gail Maquire stóð, fundaði hún vikulega með tveimur fulltrúum skólanefndar, þeim Guðrúnu og Snæfríði. Þær voru þá samkvæmt beiðni háskólaráðs HÍ að undirbúa skýrsluna Hlutverk iðjubjálfunar í heilbrigðisþjónustu og ávinningur af íslensku háskólanámi í iðjubjálfun (Guðrún Pálmadóttir og Snæfríður Þóra Egilson, 1996a) auk þess að vinna greinargerð um húsnæðisþörf væntanlegrar námsbrautar (Guðrún Pálmadóttir og Snæfríður Þóra Egilson, 1996b). Sérþekking dr. Maquire á námi í iðjubjálfun og almennri þekkingarfræði nýttist þarna vel til að leggja grunn að námslíkani fyrir iðjubjálfunarnámið og innihaldi þess (Maquire, 1995). Að frumkvæði dr. Maquire var síðar haldinn kynningarfundur í HÍ um stöðu iðjubjálfunar á Íslandi og skipulag og innihald námsins sem verið var að undirbúa.

Í nóvember þetta sama ár fóru tveir fulltrúar skólanefndar (Guðrún og Snæfríður) í kynnisferð til Danmerkur og heimsóttu iðjubjálfastólana í Kaupmannahöfn og Álaborg, en báðir þessir skólar höfðu þá tekið upp lausnaleytnám (PBL = problem based learning). Einnig tóku þær þátt sem fulltrúar Íslands í ráðstefnu COTEC (Council of Occupational Therapy for The European Countries) og í stofnfundi ENOTHE (European Network of Occupational Therapy in Higher Education), en Ísland fékk þar hálfu aðild þar sem nám í iðjubjálfun var í undirbúningi (Guðrún Pálmadóttir og Snæfríður Þóra Egilson, 1995). Ferðin var styrkt af Menntamálaráðuneytinu.

Fyrirnefnd skýrsla Guðrúnar og Snæfríðar um hlutverk iðjubjálfunar í heilbrigðisþjónustu og ávinninginn af íslensku námi var send ráðuneytum menntamála og heilbrigðismála síðla árs 1995. Þá gerði Fjármálasvið HÍ kostnaðaráætlun fyrir námið þar sem gengið var út frá því að u.þ.b. helming bóklegra námseininga mætti finna innan annarra deilda og námsbrauta í HÍ. Á

þessum forsendum samþykkti háskólaráð í maí 1996 að hefja kennslu í iðjubjálfun þá um haustið ef fengist til þess fjárveitingu.

Tillagan um stofnun náms í iðjubjálfun fékk jákvæð viðbrögð innan Menntamálaráðuneytisins sem taldi áætlanir um faglegt skipulag og kostnað við námið fullnægjandi. Einnig var ráðuneytið reiðubúið til að styðja tillögu um fjárveitingu ef háskólinn væri tilbúinn til að setja þetta málefni í forgang í sínum fjárlagatillögum, innan þess ramma sem fjárlög heimiluðu (Björn Bjarnason, 1996; Ekkert bólar á námsbraut í iðjubjálfun í HÍ, 1996; Forgangsverkefni að draga úr rekstrarhalla, 1996). Þar með var ljóst að lokaákvörðunin lá innan háskólans og að það félli í hlut stjórnenda í læknadeild HÍ að fylgja henni eftir og aðlaga fjárhagsáætlun fyrir komandi ár í takt við það.

Á fundi fulltrúa ÍPÍ með stjórnendum læknadeildar HÍ vorið 1997 kom í ljós að þrátt fyrir almennt jákvæða afstöðu til málsins þá voru ekki allir reiðubúnir til að aðlaga námsfyrirkomulagið og þrengja að fjárhagi og aðstöðu námsbrautanna sem fyrir voru. Þar með var ljóst að ekkert yrði af námi í iðjubjálfun við HÍ að svo stöddu. Þetta voru mikil vonbrigði fyrir iðjubjálfastéttina sem hafði bundið miklar vonir við að íslenskt nám myndi efla þróun fagsins og iðjubjálfar þar með öðlast sess í fræðasamfélaginu.

Stuðningsmenn meðal alþingismanna og háskólamanna hörmuðu einnig að Háskóli Íslands hefði kosið að setja námið ekki í forgang, þrátt fyrir vandaðan og góðan undirbúning og lítinn kostnað, á meðan aðrir lýstu skilningi á þröngri stöðu háskólans. Bent var á nauðsyn þess að svo þjóðhagslega mikilvægt nám kæmist á sem fyrst og vangaveltur voru um hvað þyrfti til að það yrði að veruleika.

Heimildir

- Alþingistiðindi. (1994–95a). Tillaga til þingsályktunar um kennslu í iðjubjálfun. Þskj. 93, 91. mál. *Vefútgáfa Alþingistiðinda*. <https://www.althingi.is/altext/118/s/0093.html>
- Alþingistiðindi. (1994–95b). Þingsályktun um kennslu í iðjubjálfun. Þskj. 952, 91. mál. *Vefútgáfa Alþingistiðinda*. <https://www.althingi.is/altext/118/s/0952.html>
- Björn Bjarnason. (1996). Utandagskrárumræður um kennslu í iðjubjálfun á háskólastigi, 12. desember. *Vefútgáfa Alþingistiðinda*. <https://www.althingi.is/altext/121/12/r12171130.sgml> and <https://www.althingi.is/altext/121/12/r12173719.sgml>
- Canadian Association of Occupational Therapists. (1997). *Enabling occupation. An occupational therapy perspective*.
- Clark, F. A., Parham, D., Carlson, M. E., Frank, G., Jackson, J., Pierce, D., Wolfe, R. J. and Zemke, R. (1991). Occupational science: Academic innovation in the service of occupational therapy's future. *The American Journal of Occupational Therapy*, 45(4), 300–310. <https://doi.org/10.5014/ajot.45.4.300>
- Ekkert bolar á námsbraut í iðjubjálfun í HÍ. (1996). *BHMR tíðindi*, des., 22.
- Elin Ebba Ásmundsdóttir. (1996a). Meistarinn og nemarnir sjö. *Iðjubjálfinn* 18(1), 30–34.
- Elin Ebba Ásmundsdóttir. (1996b). Meistarinn og nemarnir sjö uppgötva Ameríku. *Iðjubjálfinn*, 18(2), 9–14.
- Elin Ebba Ásmundsdóttir. (1998). Meistararnir sjö. *Iðjubjálfinn*, 20(1), 29–31.
- Elsa S. Þorvaldsdóttir. (1996). Iðjubjálfun í Hafnarfirði. *Iðjubjálfinn*, 18(1), 38–39.
- Farandsýning iðjubjálfanema stendur yfir í anddyri Landspítalans. (1981, 6. nóvember). *Morgunblaðið*, bls. 26. <https://timarit.is/page/1548065?iabr=on#page/n25/mode/lup/search/farands%20BDning>
- Fidler, G. S. and Fidler, J. W. (1978). Doing and becoming: Purposeful action and self-actualization. *American Journal of Occupational Therapy*, 32(5), 305–310.
- Forgangsverkefni að draga úr rekstrarhalla. Viðtal við Sveinbjörn Björnsson háskólarektor. (1996). *BHMR tíðindi*, des., 23.
- Friðrik G. Olgeirsson. (2008). *Saga Bandalags Háskólanna 1958–2008*. BHM.
- Guðrún Árnadóttir. (1987). *Development of the Arnadóttir OT-ADL neuro-behavioral evaluation (A-ONE) and comparison to neuro-imaging evaluation*. University of Southern California.
- Guðrún Pálmadóttir. (1984). *Effects of physical disability on the family system*. Colorado State University.
- Guðrún Pálmadóttir. (1997). Iðjubjálfun verður íslensk fræðigrein. Staða og þróun – nám á iðjubjálfunarbraut Háskólans á Akureyri. *Iðjubjálfinn*, 19(2), 14–19.
- Guðrún Pálmadóttir og Busch-Rossnagel, N. (1988). The effects of physical disability on the family system. *International Journal of Rehabilitation Research*, 11(3), 283–285.
- Guðrún Pálmadóttir og Kristjana Fenger. (1990). Iðjubjálfun. *Blað-ló*, 2, 7–19.
- Guðrún Pálmadóttir og Lilja Ingvarsson. (2011). Saga iðjubjálfunar á Íslandi. Í Guðrún Pálmadóttir og Snæfríður Þ. Egilson (ritstjórar), *Iðja, heilsa og velferð: Iðjubjálfun í íslensku samfélagi* (bls. 37–53). Háskólinn á Akureyri.
- Guðrún Pálmadóttir og Snæfríður Þóra Egilson. (1995). *Skýrsla um kynnisferð til Danmerkur í tengslum við undirbúning náms í iðjubjálfun á Íslandi*. Iðjubjálfafélag Íslands.
- Guðrún Pálmadóttir og Snæfríður Þóra Egilson. (1996a). *Háskólanám í iðjubjálfun á Íslandi: Hlutverk iðjubjálfunar í heilbrigðisþjónustu og ávinningur af íslensku háskólanámi í iðjubjálfun*. Háskóli Íslands.
- Guðrún Pálmadóttir og Snæfríður Þóra Egilson. (1996b). *Skilgreining á hús-næðisþörf. Verkefni unnið fyrir Háskóla Íslands vegna undirbúnings náms í iðjubjálfun*.
- Helgi Tómasson, (1936). *Vinnulækningar*. Ágrip af erindi fluttu í Læknafjelagi Reykjavíkur, 13. janúar, 1936.
- Hope Knútsson, Guðrún Pálmadóttir og Snæfríður Þ. Egilson. (1994). *Greinargerð frá Iðjubjálfafélagi Íslands vegna tillögu um nám í iðjubjálfun við Háskóla Íslands*.
- Iðjubjálfafélags Íslands. (1976). Lög Iðjubjálfafélags Íslands.
- Iðjubjálfafélag Íslands. (1996). *Íðorð í iðjubjálfun*.
- Iðjubjálfun er fjölbreytt og skemmtilegt starf. (1978, 2. júlí). *Lesbók Morgunblaðsins*, bls. 10–11 og 13. <https://timarit.is/page/3299332#page/n9/mode/2up>
- Kielhofner, G. (1985). *Model of human occupation: Theory and application*. Williams & Wilkins.
- Kristín Sigursveinsdóttir. (1996). Iðjubjálfun í heimabjónustu. *Iðjubjálfinn*, 18(2), 18–19.
- Kristjana Fenger. (1989). Aðdragandi skóla – Sagan í ártölum. *Blað-ló*, 11(2), 11–15.
- Kristjana Ólafsdóttir. (1997). Iðjubjálfun í leikskólum. *Iðjubjálfinn*, 19(1), 8–9.
- LKM. (1981, 2. nóvember). „Öll þjálfun felst í daglegum verkefnum“. *Dagblaðið*, bls. 6. <https://timarit.is/page/3106458?iabr=on#page/n5/mode/lup/search/%22%C3%96ll%20%C3%BEj%C3%A1lfun%20felst%20%C3%AD%20daglegum%22>
- Lög um iðjubjálfun nr. 75/1977.
- Maquire, G. (1995). *Fulbright fellowship report* [óbirt skýrsla].
- Maren Ósk Sveinbjörnsdóttir. (1994). Iðjubjálfun í heimahúsi. *Iðjubjálfinn*, 16(2), 16–17.
- Margrét Sigurðardóttir. (1979). Útilega I.Í. *Fréttablað Iðjubjálfafélags Íslands*, 1(2), 5–7.
- Óskar Bender. (1940). Hlutverk vinnunnar. *Berklavarnaþlaðið*, 2(1), 1 og 4. <https://timarit.is/page/5237159#page/n0/mode/2up>
- Snæfríður Þ. Egilson. (1994). *A cross cultural comparison of the performance of Icelandic children to the norms of United States children on the Miller assessment for preschoolers: A pilot study*. San Jose State University.
- Svkr. (1981, 3. nóvember). Iðjubjálfafélag Íslands: Kynnir iðjubjálfun. *Þjóðviljinn*, bls. 3. <https://timarit.is/page/2879324?iabr=on#page/n2/mode/lup/search/1%C3%B0ju%C3%BEj%C3%A1lfaf%C3%A9lag>
- Þórður Einarsson, Hannes Blöndal, Haukur Þórðarson, Guðlaug Sveinbjarnardóttir og María Þorsteinsdóttir. (1975). *Greinargerð nefndar um menntun sjúkraþjálfara og iðjubjálfa*. Menntamálaráðuneytið.
- Þórhildur Sveinsdóttir. (1993). Starf iðjubjálfa við heimabjónustu. *Iðjubjálfinn*, 15(2), 21–23.
- Þuríður J. Árnadóttir. (1976, 31. október). Hvað er iðjubjálfun? *Lesbók Morgunblaðsins*, bls. 5 og 15. <https://timarit.is/page/3298023?iabr=on#page/n4/mode/lup/search/Emelitu%200%C2%B4Nocon>
- World Federation of Occupational Therapy. (e.d.). Icelandic Occupational Therapy Association. <https://wfot.org/member-organisations/iceland-icelandic-occupational-therapy-association>